

Ruokaviraston raportti

Eläinten, alkioiden ja sukusolujen sisämarkkinakaupan valvonta 2023

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Päiväys:	6.6.2024
Asianumero:	444/00.01.02.00.01/2024
	Ruokavirasto
Linja, osasto ja/tai yksikkö:	Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö
Hyväksyjä:	Sirpa Kiviruusu
Laatija/laatijat:	Virva Valle, Anna Färkkilä-Dojka ja Kitty Schulman
Lisätietoja:	Virva Valle

SISÄLLYSLUETTELO

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	3
2 VALVONTASUUNNITELMIEN TOTEUTUMINEN	4
3 SUOMEN JA MUIDEN EU:N JÄSENMAIDEN, NORJAN JA SVEITSIN VÄLILLÄ SIIRRETYT ELÄIMET, SUKUSOLUT JA ALKIOT	5
4 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	7
4.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomeen	7
4.2 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomesta.....	8
4.2 Puutteiden analyysi.....	8
5 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	10
6 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	10
6.1 Toimijoiden ja viranomaisten säädöstentuntemuksen varmistaminen	10
6.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaavien toimenpiteiden varmistaminen	11
6.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	11
7 VALVONNAN RESURSSIT	12
8 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN	12

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Sisämarkkinoilla tapahtuvissa eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirroissa lähettäjä sekä lähettävän jäsenvaltion viranomaiset ovat vastuussa siitä, että lähetys täyttää Euroopan unionin lainsäädännön vaatimukset. Tällaisten siirtojen vastaanottaja on ensisijaisesti vastuussa saapuneen lähetyksen tarkastamisesta. Suomessa vastaanottajan on otettava yhteys kunnaneläinlääkariin, jos lähetys ei täytä lainsäädännön vaatimuksia tai eläimet ovat sairaita. Vastaanottavan jäsenvaltion viranomaiset voivat tarkastaa lähetyksiä pistokokeina tai jos on epäily, että lähetys ei täytä sisämarkkinakaupan vaatimuksia.

Sisämarkkinakaupan vaikuttavuustavoitteet toteutuivat vuonna 2023. Suomessa ei havaittu uusia saapuneiden eläinten, alkioiden tai sukusolujen mukana tulleita vastustettavia eläintauteja.

Toimijoita ohjeistettiin sisämarkkinatuonnin ja -viennin vaatimuksista ja tarkastuksista. Siirtojen yhteydessä paikallisille virkaeläinlääkäreille lähetettiin ohjeistukset tarvittavista tarkastuksista.

Eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirrot Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan ja Sveitsiin (sisämarkkinaviesti) lisääntyivät hieman verrattuna edelliseen vuoteen. Kunnaneläinlääkärit tarkastivat kaikki lähetykset, jotka edellyttävät terveystodistusta. Määränpäämaissa tehdyt tarkastukset osoittivat, että lähetykset täyttivät pääsääntöisesti lainsäädännön vaatimukset.

Eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirrot Suomeen (sisämarkkinatuonti) vähentyivät verrattuna edelliseen vuoteen. Suomeen siirrettyjen erien tarkastuksia raportoitiin TRACES (Trade Control and Expert System) -järjestelmään vähemmän kuin edellisenä vuonna. TRACES on internetpohjainen Euroopan komission ylläpitämä järjestelmä, joka on kehitetty varmentamaan eläinten ja eläintuotteiden jäljitettävyyttä ja valvonta niin jäsenvaltioiden välisissä siirroissa kuin tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista. Virkaeläinlääkärit eivät raportoi kaikkia tarkastuksia TRACES-järjestelmään. Ohjeistusta ja koulutusta on tältä osin annettu.

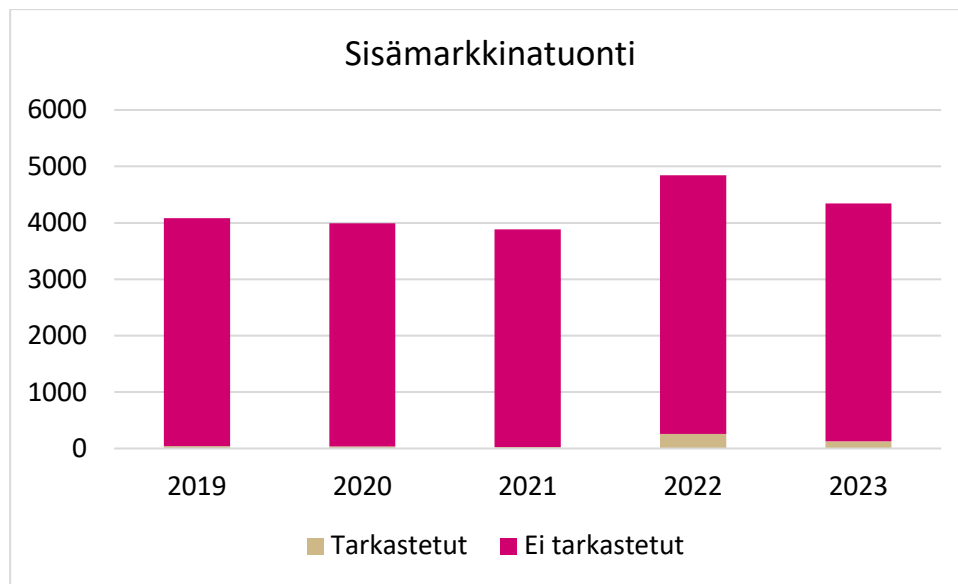
Sisämarkkinakaupan valvonnan voidaan kokonaisuutena katsoa onnistuneen hyvin. Merkittävimmän ongelman muodostavat sääntöjen vastaiset seuraeläinten ja hevosten siirrot, joihin on vaikea puuttua valvonnan keinoin, sillä sisämarkkinakaupassa osa tarkastuksista tehdään määräpaikassa. Hevosten laittomat siirrot paljastuvat silloin kun niitä ollaan rekisteröimässä Suomessa ja seuraeläinten laittomat siirrot eläinlääkäreiden vastaanotoilla. Lintujen osalta tavataan myös eläinten ammattimaista salakuljetusta kaupallisissa tarkoituksissa ilman, että eläimet täyttävät lainsäädännön edellyttämät siirtoehdot. Siirrettävät lintuerät naamioidaan näyttämään lemmikkilinnuilta. Eläintautilain myötä Tullilla on toimivalta suorittaa valtakunnanrajalla tarkastuksia ja osa tarkastuksista on suoritettu Tullin toimesta.

Toimivaltaisten viranomaisten ja Ruokaviraston välinen yhteistyö oli runsasta erityisesti laittomien siirtojen selvittelyssä. Tulli, poliisi ja/tai verottaja toimi osallisena osassa tapauksissa. Viranomaisten välisessä yhteistyössä ja ohjauksessa kohdistettiin painopistettä niihin siirtoihin, joissa arvioitiin olevan merkittävä eläintautiriski. Sisämarkkinakaupan valvonnan kattavuuden kulmakivi oli ja tulee olemaan viranomaisten resurssien riittävyys.

2 VALVONTASUUNNITELMIEN TOTEUTUMINEN

Suomeen siirretyt eläimet, alkiot ja sulusolut tarkastetaan valvontasuunnitelman mukaisesti riskiperusteisena otantana. Virkaeläinlääkäreiden tarkastamien erien tarkastusten raportointi tapahtuu TRACES-järjestelmään. TRACES-järjestelmän raportointiin perustuen viranomaiset tarkastivat Suomeen siirretyistä 4341erästä 125 erää, mikä on huomattavasti pienempi määrä kuin edellisenä vuonna. Tarkastettujen erien osuus kaikista Suomeen siirretyistä eristä viiden vuoden ajalta on esitetty kuvassa 2.1.

Kuva 2.1. Suomeen toisista jäsenvaltioista, Norjasta tai Sveitsistä siirretyt erät vuosina 2019–2023 sekä määräraikassa tarkastettujen erien osuus kaikista eristä merkitty sinisellä.

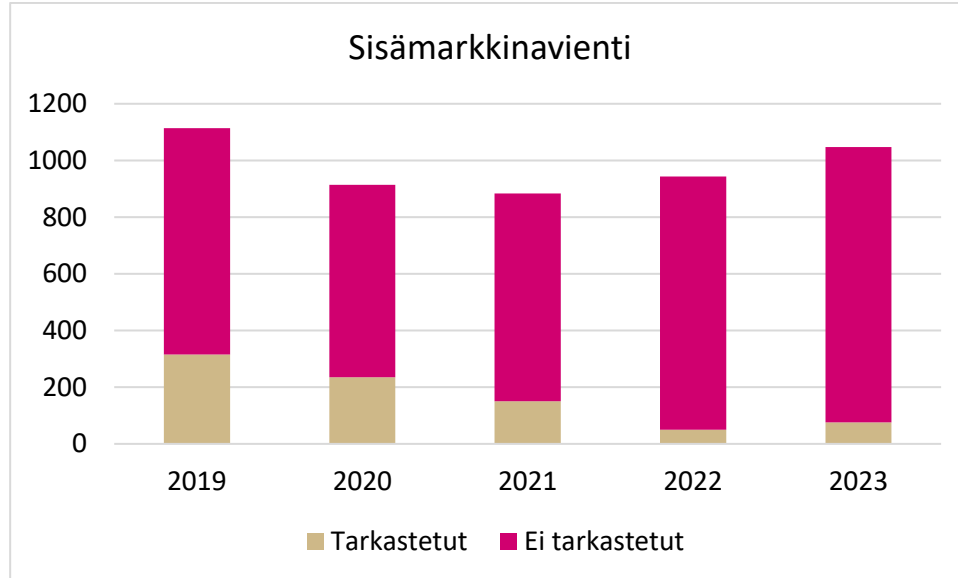
Sekä läänin- että kunnaneläinlääkärit että Ruokaviraston erityisasiantuntijat seurasivat Suomeen saapuneiden lähetysten terveystodistuksia TRACES-järjestelmän kautta. Terveystodistusten seurannan avulla saadaan tietoa sisämarkkinakaupan toimijoista ja varmistetaan että todistuksissa olevat eläinten terveyttä koskevat vakuudet on todistettu lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Puutteellisiin terveystodistuksiin reagoitiin, mahdollisuuksien mukaan jo ennen lähetysten saapumista Suomeen, pyytämällä todistuksen varmentaneelta virkaeläinlääkäriltä lisätietoja ja mahdollista korjausta todistukseen. Tuotantoeläinten ja sulusolujen tuonneissa toimijat noudattivat yleensä myös ETT ry:n ohjeita, mikä vähentää eläintautien leviämisen riskiä Suomeen. Harraste-eläimiksi tuotujen tuotantoeläinten kohdalla toimijoiden sitoutuminen ETT ry:n sääntöihin ja ohjeisiin ei ole kuitenkaan itsestäänselvyys.

Aluehallintovirastot eivät järjestäneet tarkastustapahtumia, jossa tarkastettiin pistokokeina jäsenmaiden välillä siirrettävien lemmikkieläinten asiakirjoja ja tunnistusmerkintöjä. Sen sijaan Tullin saaman toimivallan myötä Tulli suorittaa valtakunnanrajalla tarkastuksia. Valvonnoissa yleisin havaittu rikkomus on ollut koirilta puuttuva loislääkitys ja niiden tulokset tukevat käsitystä, että siirtovaatimuksista tiedottaminen on edelleen tärkeää.

Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan tai Sveitsiin siirrettiin kaikkiaan 1047 lähetystä, joista 76 lähetykselle raportointiin TRACES-järjestelmässä tarkastus määräraikassa. Tarkastusten määrä lisääntyi verrattuna edelliseen vuoteen. Tarkastuksissa ei raportoitu

eläinten terveyteen liittyviä puutteita Suomesta siirretyissä erissä. Tarkastettujen erien osuus kaikista Suomesta siirretyistä eristä viiden vuoden ajalta on esitetty kuvassa 2.2.

Kuva 2.2. Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan ja Sveitsiin siirretyt erät vuosina 2019–2023 sekä määräpaikassa tarkastettujen erien osuus kaikista eristä.

3 SUOMEN JA MUIDEN EU:N JÄSENMAIDEN, NORJAN JA SVEITSIN VÄLILLÄ SIIRRETYT ELÄIMET, SUKUSOLUT JA ALKIOT

TRACES-järjestelmässä laaditaan ja virkaeläinlääkäri varmentaa viralliset terveystodistukset, silloin kun edellytyksenä on, että virkaeläinlääkäri tarkastaa ennen siirtoa lähetettävät eläimet, sukusolut tai alkiot.

TRACES-järjestelmän tilastointityökalut mahdollistavat tilastojen laatimisen järjestelmässä laadituista sisämarkkinakaupan terveystodistuksista ja siirtoilmoituksista. TRACES-järjestelmän uudistusta jatkettiin edelleen vuonna 2023 komission toimesta ja vanhan järjestelmäversion aikaisten siirtoerien tilastotietojen hakumahdollisuus on poistettu kokonaan. Järjestelmän tilastotyökalun toiminnassa on uudistuksen jälkeen ollut huomattavia puutteita ja rajoituksia, mikä on aiheuttanut epäselvyyttä tilastotietojen haussa ja lukujen määrittelyssä alla oleviin siirtotaulukoihin. Vuoden 2023 loppupuolella järjestelmässä otettiin jälleen käyttöön uusi tilastotyökalu ("QlickSense"), jonka hakutoiminnot ovat epävakaita ja aiheuttaa entisestään epätarkkuutta siirtotilastojen raportoinnissa. QlickSense korvaa edellisen hakujärjestelmän.

Kaikkien eläinlajien osalta alla olevat tilastot eivät ole kattavia, sillä näiden osalta lainsäädäntö ei aina edellytä terveystodistuksen laatimista TRACES-järjestelmässä.

- Hevoseläinten osalta tilastoista puuttuvat sellaisten pohjoismaiden välillä kilpailuihin osallistuneiden hevosten siirrot, joissa ei edellytetä terveystodistusta.
- Lemmikkieläiminä siirrettävät koirat ja kissat voivat puolestaan matkustaa omistajan mukana pelkästään lemmikkieläinpassilla ilman terveystodistusta.

- Joidenkin eläinlajien siirroissa lainsäädäntö edellyttää vain omistajan antamaa vakuutusta, jota ei tehdä järjestelmässä (lemmikkilinnut, jäniseläimet)
- Joidenkin eläinlajien siirroissa lainsäädäntö ei edellytä eläinten terveyttä koskevaa todistusta tai vakuutta (esim. jyr sijät)

Vuoden 2023 aikana TRACES-järjestelmään rekisteröitiin kaikkiaan 1047 siirtoa, joissa alkuperäpaikka oli Suomessa ja määräpaikka toisessa jäsenvaltiossa, Norjassa tai Sveitsissä. Taulukossa 3.1. on esitetty eläinlajeittain nämä siirrot.

Taulukko 3.1. Vuonna 2023 Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan tai Sveitsiin siirrettyjen erien sekä eläinten, siitosmunien, alkioiden ja sperma-annosten lukumäärä ja elävien kalojen osalta kg.

Laji	Määränpäämaa	Lähetettyjen erien lkm	Lähetettyjen eläinten, sperma-annosten tai alkioiden lkm tai elävien kalojen määrä (kg)
Naudat	DK, EE,	11	66
Naudan sperma	DK, EE	13	53408
Naudan alkiot	DK, SE	18	773
Siat			
Sian sperma	-	0	0
Lampaat	LV, SE	4	74
Vuohet	-	0	0
Siipikarja, untuvikot (kana)	EE	196	15142382
Siipikarja, siitosmunat (kana)	BE, DK, ES, LT, PL	23	3432600
Vesiviljelyeläimet, kalat	AT, CZ, DE, IT, PL, SE	21	2505501kg
Mehiläiset	-	0	0
Kimalaiset	-	0	0
Hevoseläimet	AT, BE, BU, CH, DE, DK, EE, ES, FR, HU, IT, IR, LV, LT, LU, MT, NL, NO, PL, PT, SE, SK,	692	958
Hevosen sperma	DE, DK, IT	5	125
Teurasporot	SE	7	800
Turkiseläimet	DK, SE	9	2759
Koirat, kaupallinen siirto	DE, EE, ES, FR, HU, IR, IT, LT, NL, NO, PL, SE, SL	60	442
Kissat, kaupallinen siirto	BG, FR, SE	8	15

Vuoden 2023 aikana TRACES-järjestelmään rekisteröitiin kaikkiaan 4341 siirtoa, joissa määräpaikka oli Suomessa ja alkuperäpaikka toisessa jäsenvaltiossa, Norjassa tai Sveitsissä. Taulukossa 3.2. on esitetty eläinlajeittain nämä siirrot.

Taulukko 3.2. Vuonna 2023 Suomeen toisista jäsenvaltioista, Norjasta tai Sveitsistä siirrettyjen erien sekä eläinten, siitosmunien, alkioiden ja sperma-annosten lukumäärä, kalojen osalta kg.

Laji	Alkuperämaa(t)	Saapuneiden erien lkm	Saapuneiden eläinten, spermaannosten tai alkioiden lkm tai määrä (kg)
Naudat	SE	1	6
Naudan sperma	CH, DE, DK, FR, HU, ES, NL,	227	659669
Naudan alkiot	DE, FR, NL	8	21302
Siat	DK, NO, SE	11	196
Sian sperma	NO	93	971
Lampaat	SE	2	4
Vuohet	-	0	0
Siipikarja, untuvikot (kana, kalkkuna)	ES, FR, NL, SE	33	707292
Siipikarja, siitosmunat (kana, fasaani)	AT, DK	118	19778250
Vesiviljelyeläimet, kalat	EE, SE	27	469800
Mehiläiset	DE, EE, IT, LV, NL, SL	21	2045
Kimalaiset	BE, NL	287	9420
Hevoseläimet	AT, BE, BG, CH, DE, DK, EE, ES, FR, HU, IE, IT, LU, LT, LV, NI, NL, NO, PT, PL, SE, SI, SK	1627	2043
Hevosien sperma	BE, DE, DK, ES, FR, IT, NL, SE	745	5273
Teurasporot	SE	11	1356
Turkiseläimet	-	0	0
Koirat, kaupallinen siirto	BE, BU, CH, CY, CZ, DE, EE, ES, FR, GR, HR, HU, IE, IT, LT, LU, NI, NL, NO, PL, PT, RO, SE, SI, SK	870	3401
Kissat, kaupallinen siirto	AT, CY, CZ, DE, EE, ES, FR, GR, HR, HULT, LV, PL, RO, SE, SI, SK	94	223

4 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

Suurin osa toimijoista on vakiintuneita ja toiminta täyttää lainsäädännön vaatimukset.

4.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomeen

Vaatimusten vastaisesti toisista EU-maista Suomeen siirrettyjen hevosten lukumäärä laski edelliseen vuoteen verrattuna. Hevosilla havaittiin puutteita tunnistusasiakirjoissa tai niillä ei ollut vaadittua terveystodistusta. Tunnistusasiakirjat olivat joko väärennetyjä tai niiden tiedot eivät vastanneet kyseessä olevaa hevosta. 47:ltä laittomasti Suomeen siirretyltä hevoselta otettiin näytteet tiettyjen vastustettavien eläintautien osalta ja kaikki testitulokset

olivat negatiivisia. Virkaeläinlääkärit ryhtyivät tarvittaviin toimenpiteisiin, kun puutteita havaittiin.

Sekä Tulli että aluehallintovirastot tutkivat useita tapauksia vuodessa, joissa toisista EU-maista siirretyt koirat ja kissat eivät täytä vaatimuksia. Määrässä on vaihtelua mutta ilmi tulleita tapauksia on muutama sata vuodessa. Kissoilta ja koirilta voi puuttua lemmikkieläinpassi tai esim. voimassa oleva raivotautirokotus. Aluehallintovirastojen ilmoittamien tietojen mukaisesti koirista ja kissoista suurin osa asetettiin eristykseen ja osa palautettiin lähtömaahan. Suurin osa tapauksista ovat sellaisia, joissa ekinokokkilääkitys puuttui, koirat madotettiin ja ohjeistettiin omistajaa koiran lähipäivien hoidosta. Koirien ja kissojen kaupallisissa siirroissa puolestaan esiintyy jonkun verran tapauksia, joissa toimija laiminlyö tuojan velvollisuuksia.

Nautojen osalta tuli esille tapaus, jossa toimija oli siirtänyt kahdeksan nautaa Suomeen ilman, että eläimet täyttivät lainsäädännön edellyttämiä kuljetukseen liittyviä vaatimuksia eikä sähköisesti TRACES-järjestelmään varmennettua terveystodistusta ollut myönnetty lähtömaan virkaeläinlääkäriin toimesta. Avi ryhtyi tarvittaviin toimenpiteisiin ja eläimet tarkastettiin kunnaneläinlääkäriin toimesta ja selvityksessä pystyttiin todentamaan, että nautaeikä täytti eläinten terveyteen liittyvät siirtoehdot. Selvitystyöhön osallistui myös lähtömaan toimivaltainen viranomais.

Belgiasta toimija siirsi useita kymmeniä kyyhkyjä sisältävän lintuerän Suomeen noudattamatta vankeudessa pidettävien lintujen siirtoehtoja. Muun muassa terveystodistus puuttui ja linnut määrättiin eristykseen.

Suomalaiset toimijat eivät kaikilta osin toimineet lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja raportoineet virkaeläinlääkärille terveystodistuksissa todetuista puutteista. Todetuista rikkeistä ei pidetty erillistä tilastoa.

4.2 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomesta

Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan tai Sveitsiin siirretyissä eläimissä ei raportoitu eläinten terveyteen liittyviä puutteita. Vastaanottomaiden raportoinnissa on puutteena ollut väärä toimijan osoite, puuttuva toimijan pitopaikkarekisteröinti ja kahdessa tapauksessa puutteita kuljetuslupa-asiakirjoissa.

4.2 Puutteiden analyysi

4.3.1 Puutteiden esiintyminen

TRACES-järjestelmässä laadituissa terveystodistuksissa esiintyy jonkin verran puutteita niin todistuksen osassa I eli lähetystä koskevissa tiedoissa kuin osassa II eli eläinten terveyttä koskevassa vakuutuksessa. Syynä tähän voi olla se, että todistuksen laatija ei ole osannut tehdä todistusta järjestelmässä teknisesti täysin oikein. TRACESin uutta teknologiaa käyttävä versio otettiin käyttöön vuoden 2021 lopussa ja järjestelmää muutettiin ja kehitettiin vuosien 2022-2023 aikana. Version käytön vaikeudet ovat kuitenkin korjaantuneet vuoden 2023 aikana ja vähemmän puutteita esiintyi todistusten täyttämässä. TRACES-järjestelmässä tällaiset virheet voidaan korjata laatimalla todistuksesta korvaava todistus. Suuri osa vuoden aikana ilmi tulleista puutteista ja virheistä johtuvat uuden TRACES-version keskeneräisistä toiminnoista. Versiossa ei myöskään ole toiminnassa monia sellaisia rajoittavia toimintoja, joita siellä pitäisi olla lainsäädännön vaatimusten mukaisesti. Näin ollen terveystodistuksia

on vuoden aikana pystynyt myöntämään järjestelmässä ilman että todistusten täyttäminen noudattaisi lainsäädännön asettamia vaatimuksia. Tämä on osittain johtanut Suomessa virkaeläinlääkäreiden raportointiin puutteista järjestelmän valvontaosiossa. Raportoinnissa on esiintynyt vääriä toimijan osoitteita, puuttuvia toimijan pitopaikkarekisteröintejä tai todistuksessa ei ole valittu sellaisia vaadittavia ehtoja, joita tulee todistaa ennen kuin eläin voidaan siirtää toiseen jäsenmaahan. Toimijoille on saatettu valita ja käyttää terveystodistuksissa vääriä järjestelmän rooleja. Virkaeläinlääkärit ovat myös raportoineet järjestelmään selvät eläinten terveyteen liittyvät määräysten vastaiset siirrot.

Siirroissa Suomeen eniten määräysten vastaisia siirtoja on seuraeläinten ja hevosten siirroissa. Näistä tapauksista tehdään hallintopäätöksiä vuosittain useita kymmeniä. On todennäköistä, että kaikki määräysten vastaiset siirrot eivät tule viranomaisten tietoon. Tulli on eläintautilaissa tarkoitettu valvontaviranomainen ja sillä on toimivaltuuksia tarkastaa EU:n sisällä siirtyviä eläimiä ja niiden asiakirjoja. Tämä muutos parantaa tilannetta ja määräysten vastaisia siirtoja tulee helpommin viranomaisten tietoon ja niihin voidaan puuttua jo rajoilla.

Seuraeläinten ja hevosten kohdalla on tavattu myös eläinten ammattimaista salakuljetusta. Tällaisissa tapauksissa virkaeläinlääkärit ovat tehneet toimijoista tutkintapyyntöjä poliisille.

4.3.2 Puutteista aiheutuvat riskit

Tuotantoeläinten (naudat, siat, lampaat, vuohet, porot, kamelieläimet, siipikarja, siitosmunat, mehiläiset, kimalaiset, turkiseläimet ja vesieläimet) siirtojen mukana mahdollisesti tulevat tarttuvat taudit aiheuttaisivat tuotannon menetyksiä ja eläimiä jouduttaisiin ehkä lopettamaan tartunnan johdosta.

Koirien ja kissojen määräystenvastaiset siirrot voivat aiheuttaa riskin kansanterveydelle. Sekä raivotauti että myyräekinokokkoosi ovat zoonooseja. Raivotauti voi olla tartunnan saaneessa eläimessä piilevänä kuukausia ja johtaa oireiden alettua aina kuolemaan niin eläimillä kuin ihmisilläkin. Myyräekinokokkoosi ei aiheuta tartunnan saaneelle koiralle lainkaan oireita mutta voi olla hengenvaarallinen ihmiselle.

Hevoseläinten määräystenvastaiset siirrot voivat aiheuttaa vastustettavien eläintautien leviämistä. Hevosten näivetystautia todetaan Romaniassa ja satunnaisia tautitapauksia on todettu muissakin EU:n jäsenvaltioissa.

Uusien tarttuvien tuotantoeläintautien tulo Suomeen estäisi tai rajoittaisi elintarvikkeiden vientiä. Hyvänä esimerkkinä merkittävästä vaikutuksesta suomalaiseen yhteiskuntaan olisi afrikkalaisen sikaruton pääsy Suomeen. Näin ollen tautiriskin ennaltaehkäisevää torjuntatyötä painotetaan viranomaisten toimesta.

4.3.3 Puutteiden syyt

Toimijat eivät aina ole tietoisia eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden siirtojen vaatimuksista tai toimijat ovat välinpitämättömiä noudattamaan niitä. Usein määräystenvastaisten siirtojen syytä ovat taloudellisen edun saaminen hankkimalla edullisemmin eläimet, alkioita ja sukusolut alemman hintatason maista. Varsinkin seuraeläinten osalta motiivina hankkia eläin ulkomailta on usein huonoissa olosuhteissa olevien eläinten ns. pelastustoiminta ja tällöin ei tiedosteta toiminnan aiheuttamaa riskiä muiden eläinten sekä ihmisten terveydelle.

Seuraeläinkaupassa, mutta myös harrastesiipikarjan ja hevosten kaupassa esiintyy ammattimaista eläinvälitystä. Eläinkauppaa käydään entistä enemmän internetissä. Eläinten verkkokaupan suoramyyntin helppous houkuttaa ostamaan eläimiä ulkomailta ilman, että on varmistuttu siitä, että eläimet täyttävät lainsäädännön edellyttämät siirtoehdot.

Terveystodistuksissa todettuihin puutteisiin oli useimmiten syynä lähettävän maan virkaeläinlääkärin tekemät virheet terveystodistuksen laatimisessa. Myös TRACESin uuden version käytön kankeudet aiheuttavat ainakin tilapäisesti ongelmia terveystodistusten laatimisessa.

5 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Komission tarkastusvirasto – Directorate on Health and Food Audits and Analysis ei auditoinut Suomen sisämarkkinakaupan valvontaa vuonna 2023.

Asiakassähköpostin saama palaute oli erittäin positiivista.

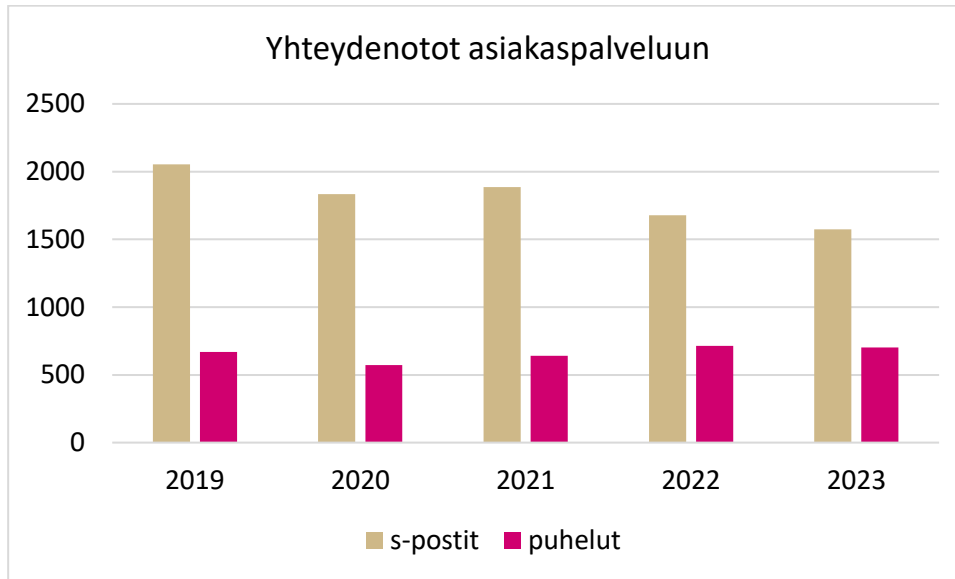
6 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

6.1 Toimijoiden ja viranomaisten säädöstentuntemuksen varmistaminen

Toimijoille tehtyjä ohjeita päivitetään ja kehitetään jatkuvasti (taulukko 6.1.). Sidosryhmien (esim. ETT r.y.) kanssa järjestettiin kokouksia, joissa käsiteltiin lainsäädännön vaatimuksia. Yhteistyötä on eläimiä myyvän verkkosivuston ylläpitäjän kanssa. Eläinten, alkuiden ja sukusolujen sisämarkkinakauppaa koskevia Ruokaviraston internetsivuja on kehitetty. Toimijoita neuvotaan myös puhelimitse ja sähköpostitse. Asiakaspalvelun puhelinneuvonta palvelee kolmena aamupäivänä viikossa ja sähköpostipalvelu arkipäivisin. Asiakaspalveluun tulleiden yhteydenottojen määrä ilmenevät kuvasta 6.2.

Taulukko 6.1. Viranomaisille ja toimijoille tuotettujen ohjeiden lukumäärä (kpl).

		2019	2020	2021	2022	2023
Toimijoille	päivitetyt	13	1	5	3	9
	uudet	0	0	0	9	10
Viranomaisille	päivitetyt	2	2	9	3	11
	uudet	0	2	1	10	10

Kuva 6.2. Yhteydenotot asiakaspalveluun sähköpostitse ja puhelimitse vuosina 2019–2023.

Virkaeläinlääkäreitä koulutettiin ja ohjeistettiin. Heille tiedotettiin myös valvonnassa havaituista puutteista, jotta he osaavat paremmin ohjeistaa ja valvoa toimijoita. Läänineläinlääkäreitä koulutettiin kahdesti vuodessa järjestettävillä AVI-Ruokavirasto neuvottelupäivillä Ruokavirastossa. Koulutuspäivillä käsiteltiin ajankohtaisia sisämarkkinakaupan valvontaan liittyviä asioita.

Tiedotusvälineille toimitettiin materiaalia eläinten, erityisesti seuraeläinten ja hevosten siirtoja koskevista vaatimuksista. Myös uudesta EU:n eläinterveys säännöstöstä ja sen tuomista muutoksista siirtoehtoihin on tiedotettu yleisölle ja kohdenetusti medialle. Seuraeläinten ja hevosten siirroissa todetut ongelmat olivat esillä mediassa. Suomen lähialueilla esiintyvän afrikkalaisen sikaruton leviämisaarasta tiedotetaan niin eläintenpitäjiä kuin kuluttajia, sillä tauti ei leviä ainoastaan eläinten mukana vaan myös kuljetusajoneuvojen ja sioista saatavien elintarvikkeiden ja sivutuotteiden mukana.

Eläinlääketieteen opiskelijoita koulutettiin sisämarkkinakaupan edellytyksistä ja erityisesti lemmikkieläinasetuksen vaatimuksista lemmikkieläinten matkustamisessa, TRACES-järjestelmän käytöstä ja eläinterveyteen liittyvän EU-harmonisoidun eläinterveys säännösten ja sen alaisten asetusten vaatimuksista ja velvoitteista.

6.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaavien toimenpiteiden varmistaminen

Virkaeläinlääkärit tekivät ammattimaisesti seuraeläimiä tai hevosia salakuljettavista toimijoista tarvittaessa tutkintapyyntöjä poliisille. Myös Verohallinnolle on ilmoitettu tietoja toimijoista sekä virkaeläinlääkäreiden että Ruokaviraston toimesta.

6.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Virkaeläinlääkäreillä on käytettävissään aina ajantasainen tieto alueensa sisämarkkinoilla toimivista toimijoista TRACES-järjestelmän kautta ilman, että heidän on pidettävä tiedoista omaa kirjanpitoaan. TRACES-järjestelmän puitteissa on mahdollista reagoida todettuihin eläintautiepidemioihin ja tiedottaa toimijoita niistä sekä esim. uusituista ohjeista. Alueelliset virkaeläinlääkärit voivat puutteiden osalta ottaa TRACES-järjestelmän kautta yhteyttä eläinterveystodistuksen tehneeseen lähtömaan virkaeläinlääkäriin.

7 VALVONNAN RESURSSIT

Aluehallintovirastojen käytössä olevat resurssit on raportoitu yhteisesti kaiken eläinten terveyden valvonnan osalta ja julkaistaan eläinten terveyttä koskevassa valvontaraportissa. Lukuihin sisältyy esimerkiksi sisämarkkina- ja kolmasmaatuonnin valvontaa, eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvontaa AVI:ssä sekä mahdollisesti osittain sivutuotevalvontaa tekevien henkilöiden työpanosta varsinaisen eläinten terveyden valvonnan lisäksi.

Ruokavirastossa eläinten, sukusolujen ja alkioiden sisämarkkinakaupan suunnittelussa ja ohjauksessa on kaksi vakinaista virkaa. Tämä henkilöresurssi ei ole riittävä työmäärään nähden.

Vuodeksi 2023 saatiin ulkopuolisella harmaan talouden selvittämiseen varatulla rahoituksella palkata määräaikainen erityisasiantuntija viranomaisyhteistyön kehittämiseen vaatimusten vastaisesti siirrettyjen eläinten osalta.

8 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN

Verkostoituminen ja yhteistyö eri viranomaistahojen kesken vaatimusten vastaisesti siirrettyjen eläinten osalta on aktiivista ja tapausten käsittelyprosessiin lisätään tarvittaessa uusia organisaatioita.

TRACESin hyödyntämistä valvonnassa painotetaan koulutuksissa ja TRACES-järjestelmän seuraaminen paikallisella tasolla on korostetun tärkeää. TRACESin uuden teknologian (TNT) toimintaan ja teknologian uusien moduulien tulon sopeudutaan edelleen vuoden 2024 aikana.

EU:n uuden eläinterveys säännösten, säännösten alaisten delegoitujen asetusten ja uusitun kansallisen eläintautilain soveltaminen 21.4.2021 alkaen on aiheuttanut paljon muutoksia sisämarkkinakaupan valvontaan. Vuosien 2024–2025 aikana on tarkoitus jatkaa vanhan lainsäädännön mukaisen ohjeistuksen päivittämistä. Lisäkoulutusta ja tiedotusta muutoksista annetaan toimijoille ja viranomaisille. Vuoden 2024 alusta voimaan tullut eläinten hyvinvointilaki tulee vaikuttamaan merkittävästi koirien ja kissojen kaupallisten siirtojen vaatimuksiin. Uuden lainsäädännön toimeenpano tulee tältä osin työllistämään myös sisämarkkinakaupan valvontaketjua.